

12. Селезнева А. А. Новые тенденции в высшем образовании. Размышление о качестве образования: международный аспект // Высшее образование сегодня. — 2004. — № 4. — С. 36-44.
13. Сергеев С. А., Щенников С. А. Проблемы использования информационных технологий в программах МВА. [Электронный ресурс]. — http://www.rabe.ru/new/rus/m32_42.htm
14. Скотт П. Академические ценности и организация академической деятельности в эпоху глобализации // Внешние аспекты Болонского процесса: высшее образование Юго-Восточной Европы и европейское пространство высшего образования в глобальном мире. [Электронный ресурс] — <http://informika.ru/text/magaz/evropa/2003/3/art004.html>
15. Тихомиров В. П., Рубин Ю. Б., Самойлов В. А., Шевченко К. К. Новые технологии в экономическом образовании // Экономические науки и образование. — 1999. — № 1. — С. 139-146.
16. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Innovation in a knowledge-driven economy. COM(2000) 567 final. — 2000. — http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2000/com2000_0567en01.pdf
17. The European Higher Education Area. Joint Declaration of the European Ministers of Education. Convened in Bologna on the 19th of June 1999.

Юрій ПОЛІЩУК

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З МОЛОДІЖНИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ НІМЕЧЧИНИ

У статті проаналізована проблема соціалізації членів спілок молоді в працях німецьких науковців, розкриті чинники, які сприяють підвищенню її ефективності, а також нейтралізації негативних наслідків перебування молоді в екстремістських об'єднаннях. Важливим аспектом дослідження є висвітлення рекомендацій німецьких науковців, а також практики роботи соціальних педагогів і соціальних працівників з членами молодіжних об'єднань, особливостей провадження державної молодіжної політики.

Більшість німецьких дослідників початок активного формування молодіжних об'єднань в Німеччині відносять до кінця п'ятдесятих років минулого століття. Так, зокрема, С. Айзенштадт вважає, що суперечності в процесі соціалізації сприяли формуванню самобутньої молодіжної культури і молодіжних об'єднань [6].

Проте молодіжні об'єднання існували й раніше. З. Ламнек, Г. Райнхольд, Х. Рекер звертають увагу на те, що “до початку двадцятих років починає формуватися молодіжна культура як форма протесту проти умов соціалізації молодого покоління” [10]. Разом з тим старт активності і різноманітності у процесі формування молодіжних об'єднань приходиться на кінець п'ятидесятих — початок шістдесятих років.

Внаслідок виникнення значного числа молодіжних об'єднань різноманітної спрямованості розпочалось зміщення у наукових підходах до проблеми вивчення молоді і її ролі в суспільстві із суто соціологічної в соціально-педагогічну площину. Молодіжні об'єднання стають об'єктом пильної уваги з боку науковців і соціальних педагогів.

Мета статті — визначення і обґрунтування основних підходів до розгляду проблеми місця і ролі молодіжних об'єднань в процесі соціалізації молоді у громадських молодіжних об'єднаннях в Німеччині; акцентувати увагу на небезпеці втягування молоді в об'єднання екстремістського характеру; познайомити соціальних педагогів, соціальних працівників, науковців з системою роботи із молодіжними організаціями різноманітної спрямованості в Німеччині, а також з поглядами науковців на зазначену проблему.

Швидке зростання кількості і чисельності молодіжних об'єднань почало привертати все більш пильну увагу як вчених, так і суспільства в цілому. Особливо це стосувалося таких об'єднань як рокери, націрокери та інших формувань екстремістської спрямованості. Перейнявши фашистські символи — свастику, імперський орел, череп і відзнаки СС, націрокери почали використовувати й ідеологію нацизму, пропагувати екстремізм. Свою енергію вони спрямували проти іноземних робітників, чинячи проти них різні хуліганські дії. Необхідно відзначити, що до вісімдесятих років у Німеччині сформувались такі об'єднання

націрокерів: “Стерв’ятники” у Людвігсбурзі, “Націоналісти” у Мангеймі, “Штандарти Німеччини” і “Ветерани” у Франкфурті-на-Майні та інші [10].

У 70-і роки в Німеччині з’явилися і неформальні об’єднання аполітичної і антисоціальної спрямованості, зокрема, такі як попери та панки. Попери — об’єднання молоді, яка почала вважати себе обраною елітою суспільства. Свою елітарність і “винятковість” вони демонстрували в одязі і поведінці. З часом їхня форма-одяг набула певної одноманітності: темно-сірий костюм в класичному стилі, біла сорочка, вузький галстук. Зазначена уніформа була доповнена атрибутами стандартної поведінки, основна суть якої була в тому, що вони відверто демонстрували зверхність і презирство до всіх, хто стояв нижче їх за своїм соціальним становищем. Членами об’єднань поперів були молоді люди із заможних сімей. Своє дозвілля вони проводили в дорогих дискотеках, де нерідко влаштовували дискусії про свою “обраність” і “винятковість”.

Стилем життя панків стало заперечення всього розумного і доцільного, що є в суспільстві. Панки — це молоді люди одягнені в брудний і часто порваний одяг. Шокувати і провокувати всіх — це їхній образ життя. Незважаючи на різницю в одязі і зовнішності, і для поперів, і для панків спільним було агресивне ставлення до суспільних цінностей і норм поведінки, заперечення усталених морально-етичних норм.

У вісімдесятих роках свою активність стали проявляти об’єднання футбольних уболівальників, “фанатів”. Футбол та інтерес до “своєї” команди — об’єднуюча складова для молоді цих об’єднань. Поряд з тим сама гра їх цікавила лише як причина для прояву своїх агресивних намірів. Під час футбольних матчів і після них вони влаштовували провокації, дебоші, чинили дії хуліганського характеру.

З часом серед футбольних “фанатів” на стадіонах стали виділятися групи молоді з бритими головами, в однотонних зелених сорочках, чорних штанах і важких черевиках. Це були скінхеди (бритоголові) — нова хвиля в середовищі молоді з нацистськими поглядами.

У Німеччині перші формування скінхедів з’явилися у кінці сімдесятих років. Згідно дослідження К. Фарина [13] у вісімдесяті роки об’єднання бритоголових уже існували в Берліні, Гамбургу, Любеку, Нюрнбергу та в ряді інших міст.

Дослідник Е. Зайдель також пов’язує активне формування орієнтованих на насильство молодіжних об’єднань екстремістської спрямованості у Німеччині з періодом 1986/88 років. Проведене ним вивчення даної проблеми дає підстави вважати, що переважна більшість бритоголових — це вихідці із робітничих сімей і нижчого прошарку середнього класу (учні шкіл, професійних училищ, молоді робітники) [11].

Б. Вагнер у довіднику “Право екстремізму” виділяє чотири фази розвитку руху скінхедів:

– перша фаза — 1980–1981 роки. Домінуючою течією були панки. Інші об’єднання екстремістської спрямованості були присутні у молодіжному середовищі, проте ще не набрали суспільно небезпечної сили;

– друга фаза — 1982–1983 роки, у ці роки скінхеди остаточно дистанціюються від панків, у них формується стиль поведінки, починається визначення ідеологічних пріоритетів, вони зростають чисельно;

– 1985–1986 роки — третя фаза. Швидко зростає їхній вплив і авторитет серед молоді. У цей період від спонтанних акцій насильства вони переходять до використання насильства у якості стратегії і тактики їхнього руху;

– четверта фаза — 1987–1989 роки. Рух скінхедів завершує своє оформлення як ідеологічно (ідеологія фашизму), так і організаційно [14].

До кінця вісімдесятих років, згідно даних Федерального відомства з охорони Конституції ФРН, число учасників молодіжних об’єднань екстремістської спрямованості значно зросло. Якщо у 1978 році налічувалось 17600 учасників правоекстремістських об’єднань, то в 1980 році у Німеччині вже було 75 об’єднань з 19000 членів [7].

Т. Хойбнер вважав, що молодь, яка стала членами об’єднань скінхедів, прагнула таким чином позбутися комплексу незадоволеності від свого суспільного становища, від усталених форм соціалізації. Як наслідок вони почали спрямовувати свою негативну енергію не лише на дебоші на стадіонах, а й на іноземних працівників, емігрантів.

Усвідомлення серйозності цієї проблеми сприяло значній активізації роботи по створенню нових форм і методів роботи соціальних педагогів з молоддю. Значну допомогу у цьому плані надали німецькі вчені. Досліджуючи і аналізуючи молодіжні об'єднання та їхню роль в житті молодих людей, науковці відзначали, що, починаючи з шістдесятих років, молодіжні об'єднання різноманітної спрямованості стали грати достатньо помітну роль в суспільстві, у соціалізації молодого покоління, у формуванні світогляду певної частини молоді [12].

На думку Е. Шпоррі [12], молодіжні об'єднання виконують як комунікативні, так і певні соціалізаційні функції. У кожному об'єднанні склались свої ціннісно-нормативні установки, які й впливають вирішальним чином на їхню поведінку. Якщо молодіжне об'єднання має соціально-ціннісну спрямованість, то перебування в даних об'єднаннях надає молодим людям можливість позитивної соціалізації. І навпаки, в об'єднаннях екстремістської спрямованості характер соціалізації набуває негативного і антидемократичного спрямування. Зокрема, В. Хорнштайн [8] вважає, що участь у цих об'єднаннях для молоді вкрай негативно впливає на формування їхньої особистості, так як антидемократичні, антигуманні, расистського характеру установки й "цінності" даних формувань, вкоренившись в системі особистісних ціннісних установок члена об'єднання, починають впливати й на поведінку молодої людини поза зоною його впливу. До того ж молоді люди, беручи участь в правоекстремістських об'єднаннях, починають реалізовувати свої негативні емоції, які в звичайних умовах не можуть вийти з під нормативного контролю.

У зв'язку із зазначеним К. Молленхауер відзначав, що за даних обставин науковцям і соціальним педагогам необхідно напрацювати нову, "орієнтовану на потреби молоді концепцію соціально-педагогічної роботи, в основі якої повинен лежати факт визнання молодіжних об'єднань за повноцінний суб'єкт соціалізації молодого покоління" [9]. На його думку, потрібна розробка соціально-педагогічних технологій роботи із зазначеною категорією молоді [9].

Л. Бьоніш, слідом за К. Молленхауером, також говорив про необхідність корінної перебудови всієї соціально-педагогічної роботи з молоддю, її інституціалізації і спеціалізації; зокрема писав про "відкриття молодіжних об'єднань як засобу соціалізації і соціального виховання", наголошуючи на необхідності "особливо серйозної роботи з екстремістськими молодіжними об'єднаннями" [4].

На особливу увагу заслуговує сформульований В. Хорнштайном принцип нової парадигми соціально-педагогічної роботи з молоддю у Німеччині: "Вона повинна не тільки забезпечувати основні структурні елементи позитивної соціалізації, а й відображати глибинні інтереси і потреби молоді, створювати можливості для їхньої реалізації" [8]. У цьому зв'язку він виділив наступні складові, необхідні для її успішного забезпечення: економічний, психолого-гігієнічний, емоційно-соціальний і когнітивно-інтелектуальний. Поряд з тим, він акцентував увагу і на наявність так званого "конфлікту поколінь", який потрібно в обов'язковому порядку враховувати при розробці технологій роботи з членами молодіжних об'єднань.

Розв'язання цієї проблеми, на думку В. Хорнштайна, можливе при забезпеченні таких умов:

- діяльність молодіжного об'єднання повинна відображати позитивно спрямовані інтереси і потреби даної групи молоді;
- соціально-педагогічна допомога молодіжним об'єднанням не повинна мати некоректний і нав'язливий характер;
- особлива увага повинна бути приділена молодіжним об'єднанням екстремістського спрямування, і, зокрема, індивідуальній роботі з їхніми членами;
- забезпечення, при необхідності, умов для процесу ресоціалізації [5].

Що ж стосується мети соціально-педагогічної роботи з молоддю, то в німецькій педагогіці було написано чимало праць з даної проблеми. Так, Е.Флук, проаналізувавши праці тридцяти восьми авторів з даної проблематики, виділив наступні напрями соціально-педагогічної роботи:

- стимулювання розвитку (створення умов розвитку особистості, допомога індивідууму в процесі самоконструювання власної особистості);

- формування готовності до подолання певних труднощів на шляху соціалізації і адаптації до умов життя в суспільстві;
- допомога в адаптації (формування певних стереотипів поведінки в суспільстві, демократичних установок, виховання гуманного ставлення до інших людей);
- формування ціннісних орієнтацій, виховання поваги до культурних цінностей інших народів, толерантність у ставленні до різних релігій, ідеологій, представників інших націй;
- розвиток відповідальності, здатності до саморозвитку і самовизначення свого місця і ролі в суспільстві [5].

Визначаючи основні цілі соціально-педагогічної роботи з молоддю, Е. Флук підкреслював, що у даному випадку мова йде про загальні підходи, які можуть і повинні деталізувати психологи і соціальні педагоги в процесі розробки конкретних технологій роботи.

У результаті зусиллями науковців, психологів, соціальних педагогів і соціальних працівників робота з молоддю набула системного і цілеспрямованого характеру, у якій знайшло своє відображення і врахування особливостей різних категорій молоді. Відповідно, в німецькій соціальній педагогіці і практиці соціально-педагогічної роботи оформилась концепція “відкритої роботи з молоддю”, в якій були об’єднані допомога молоді в процесі соціалізації, соціально-екологічна робота і соціально педагогічна діяльність.

Особливістю нового підходу до роботи з молоддю стала діяльність соціальних працівників і соціальних педагогів за місцем проживання і дозвілля молодих людей. У контексті зазначеного напрямку широкого поширення набув рух за створення інфраструктури дозвілля. Основою стали нові будинки культури, оснащені всім необхідним для проведення як цікавих занять (наприклад технічною творчістю), так і змістовного дозвілля. Внаслідок цього безпосередня робота з молодіжними об’єднаннями, завдяки її різноманітності, стала більш диференційованою і охопила, як допомогу соціально-педагогічного характеру колективам об’єднань, так і соціальну допомогу при вирішенні індивідуальних проблем кожного конкретного члена об’єднання.

Поряд з тим, на думку Л. Бьоніша, ця робота охоплювала лише частину зазначеної категорії молоді [4]. Для безпосередньої роботи з членами молодіжних об’єднань необхідно було створити технологію входження в контакт з членами кожного формування, розробити процедуру завоювання їхньої довіри. Наступним кроком стало виявлення мотивації участі кожної конкретної молодої людини в цих об’єднаннях. У подальшому наступала черга індивідуальної роботи з членами об’єднань за місцем проживання, зацікавлення новими видами і формами проведення дозвілля.

Необхідно відзначити, що робота соціальних педагогів з молодіжними об’єднаннями здійснюється в рамках реалізації державної молодіжної політики. У Німеччині молодіжні проблеми вважаються складовою частиною досить широкої сфери соціальної роботи, чільне місце в якій посідає культивування й розвиток бажання і здібностей молодого покоління брати активну участь в культурному, соціальному і політичному житті нації. Відповідальність за цю роботу в основному покладено на молодіжні об’єднання, діяльність яких регламентована відповідними законами держави, яка, також забезпечує їх у фінансовому плані. Активно співпрацюючи з молодіжними організаціями на партнерських засадах, уряд дотримується правових меж. Правові аспекти зазначеної взаємодії в основному визначені Федеральним Законом про допомогу дітям і молоді від 26.06. 1990 року [1, 15].

Аналізуючи суть державної молодіжної політики у ФРН Д. Нечаєв підкреслює, що “молодіжна політика умовно складається з трьох аспектів: замовлення держави на дослідження молоді, створення і функціонування молодіжного законодавства і чіткого визначення пріоритетів (з обов’язковими програмами і фінансовим забезпеченням). Причому, — зазначає дослідник, — роль молодіжних організацій у взаємозв’язку цих моментів, прослідковується як прямо, так і опосередковано” [3, 129].

Починаючи з 1991 року державну молодіжну політику у ФРН було переорієнтовано на більш активну співпрацю з самою молоддю, і особливо з її об’єднаннями. Координатором діяльності молодіжних об’єднань і їхнім загальнонаціональним представником є Федеральний Кураторіум у справах молоді. Останній ініціює й опрацьовує різноманітні пропозиції та подає їх на розгляд Федеральному урядові. З метою координації зусиль усіх зацікавлених сторін уряд

приймає щороку Федеральний молодіжний план, що дає змогу реалізовувати молодіжні програми, які виходять за межі компетенції окремих земель. Цей план — головна основа державної молодіжної політики, інструмент підтримки загальнонаціональних заходів. Підтримувані Федеральним урядом загальнонаціональні молодіжні програми дуже різноманітні й охоплюють сфери соціальної допомоги молоді, професійної освіти і перекваліфікації, міжнародних зв'язків, культури, спорту, дозвілля тощо.

Проте основна робота з молоддю зосереджена на регіональному та муніципальному рівнях. Зокрема, на муніципальному рівні молодіжні об'єднання співпрацюють із соціальними службами, які в тісній координації займаються реалізацією конкретних програм для молоді (дозвілля, культурно-освітні програми, організація соціальної допомоги, спортивної діяльності тощо). При всіх муніципалітетах створені спеціальні молодіжні офіси, в завдання яких входить фінансова підтримка спілок молоді.

Увагу до себе привертає і досвід співпраці Баварського комітету молодіжних організацій (БКМО) з державними структурами. Так, Баварський уряд спільно з БКМО вирішує такі питання:

- надання фінансової допомоги молодіжним об'єднанням з коштів фонду Молодіжної програми Баварського уряду;
- організації відвідування учнівською молоддю курсів з вивчення іноземних мов, міжнародних обмінів членів молодіжних організацій;
- надання фінансової підтримки міжнародному молодіжному обміну з коштів Федерального молодіжного плану;
- підвищення кваліфікації лідерів молодіжних об'єднань;
- сприяння суспільній підтримці молодіжного руху;
- розробки концепції участі молодіжного руху в процесах соціалізації молодого покоління [2, 149].

Таким чином, активне вивчення молодіжних об'єднань дозволило німецьким вченим зробити висновок — ці об'єднання відіграють важливу роль в житті молоді, у соціалізації та інтеграції молодого покоління в сучасне суспільство. Увагу привертає і висновок про те, що участь молоді в зазначених об'єднаннях прямо впливає на формування їхніх ціннісних орієнтацій і світогляду. Якщо діяльність молодіжного об'єднання має соціально значущий і суспільно корисний характер, то перебування молоді в такому формуванні можна лише вітати, воно бажане і необхідне для суспільства. І, навпаки, участь в молодіжних об'єднаннях екстремістської спрямованості формує установки і світоглядні орієнтації антидемократичного і антисоціального характеру, тобто здійснює негативний вплив на процес формування особистості молодої людини.

Усвідомлення зазначеної загрози дозволило зусиллями науковців і практиків створити в Німеччині ефективно діючу систему соціально-педагогічної роботи з різними категоріями молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бейли С., Линн Р. Теория и практика социальной работы (пер. с англ.). — СПб.: Изд-во “Питер”, 2000. — С. 15.
2. Вопросы истории молодёжного международного движения // Томск: ТГУ. 1999. — Вып.9. — С.149.
3. Нечаев Д.Н. Молодёжные организации в политической системе ФРГ (80-е — нач. 90-х гг.). — Воронеж: ВГУ, 2002. — С. 129.
4. Bedingungen social padagogischen Handles im Jugendamt. Von Bohnisch. L. In: Zeitschrift fur Padagogik, — 18. Jg. — Helf 2. — 1972. — S. 187.
5. Bezugspunkte einer padagogischen Theorie des Jugendamtes. von Horstein. W. In: Zeitschrift fur Padagogik, — 18. Jg. — Helf 2. — 1972. — S. 168–169.
6. Eisenstadt. S. Von Generation zu Generation. Altergruppen und Sozialstruktur. — Munchen: Juventa, 1966. — S. 47.
7. Hennig. E. Jugendprotest und Rechtsextremismus gestern und heute. In: Sozialwissenschaftliche Informationenfur Unterricht und Studium. — 9 Jg. — 1980 — Helf 3. — S. 211.

8. Hornstein. W. Jugend: Strukturwandel und Problemenlagen. In: Handbuch zur Sozialarbeit und Sozialpädagogik. / Hrsg. Von Hanns Eyferth, Hans-Uwe Otto, Hans Thiersch. — Darmstadt: Neuwied Luchterhand, 1984. — S. 516.
9. Mollenhauer K. Evangelische Jugendarbeit in Deutschland. — Munchen, 1969. — S. 98.
10. Reinhold G., Lammek S, Recker H. Soziologie Lexikon. — 2, uberarb. Aufl. — Munchen: Wien Oldenbourg, 1992. — S. 289.
11. Seidel E. In: Skinheads. / Hrsg. von K.Farin und Ebenhard Seidel. 5., neubearb. u. erweit. Aufl. Verlag C.H.Beck. — Munchen, 2002. — S. 232.
12. Sporri E. Das Bandenwesen / Kriminalistik. — 1969. — №9. — S. 450.
13. Urban Rebels. Die Geschichte der Skinheadsbewegung. In: Die Skins: Mythos und Realitat / Hrsg. von Klaus Farin. — Bad Tolz: Verlag Thomas Tilsner, 2001. — S. 44.
14. Wagner B. Exkurs: Zur Entwicklung autonomer Rechtsextremer in DDR. In: Handbuch Rechtsextremismus. Netzwerke, Parteien, Organisationen, Ideologiezentren, Medien. Ein Projekt des Berlin-Brandenburger Bildungswerks / Hrsg. von Wagner B., Dammand R., Strickstroch F. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag. — 1994. — S. 187–191.

Оксана ПРИШЛЯК

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ НІМЕЧЧИНИ ДО РОБОТИ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

У статті розкрито підготовку професійних соціальних педагогів до вирішення соціальних і соціально-педагогічних проблем, пов'язаних з життям у багатокультурному просторі (толерантність, сприйняття відмінностей, повага до інших поглядів і переконань, здатність до взаємодії з людьми інших культур, мов, релігій); вміння спілкуватися кількома мовами. Розкрито роль навчальної дисципліни “Міжкультурна педагогіка” у вищих навчальних закладах Німеччини, здійснено аналіз змісту і технологій її викладання.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю професійної підготовки соціальних педагогів до роботи у полікультурному просторі і їх готовністю до вирішення проблем, пов'язаних з життям громадян у багатокультурному просторі, а саме: умінням сприймати відмінності, взаємодіяти з людьми інших культур, мов, релігій, поважати інші погляди і переконання, тощо; прагненням вдосконалення процесу професійної підготовки соціальних педагогів у контексті євроінтеграційних освітніх процесів.

Мета статті — розкрити підготовку майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини до роботи з клієнтами у полікультурному просторі. Охарактеризувати роль навчальної дисципліни “Міжкультурна педагогіка” як компоненту професійної підготовки соціальних педагогів; визначити змістовий і технологічний компоненти цієї навчальної дисципліни; виявити можливості творчого використання такого досвіду вищих навчальних закладах України.

Сучасні світові тенденції розвитку соціальної/соціально-педагогічної освіти зумовлюють необхідність удосконалення підготовки майбутніх фахівців до роботи у полікультурному просторі. На симпозіумі “Ключові компетенції для Європи”, що був проведений Радою Європи у 1996 р. в Берні, серед п'яти ключових компетенцій сучасних випускників (політичних і соціальних; компетенцій, пов'язаних з виникненням інформаційного суспільства (оволодіння новими технологіями, розуміння можливостей їх використання; критичне ставлення до інформації, що поширюється засобами масової інформації і рекламою); компетенцій, що відносяться до оволодіння усним і письмовим спілкуванням кількома мовами; здатність навчатися упродовж всього життя як основа неперервної освіти в контексті професійної підготовки) були виокремлені *компетенції, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві* (прийняття відмінностей, інших цінностей, повага до інших, здатність взаємодіяти з людьми інших культур, мов, релігій) (*курсив наш — О.П.*) [3].

З метою розвитку соціальної освіти в Європі як єдиній соціальній спільноті були створені організації європейського масштабу: Європейська асоціація шкіл соціальної роботи, Європейська асоціація центрів підготовки у галузі соціально-виховної роботи, Європейська асоціація інституцій дитячого та молодіжного дозвілля, Мережа інформації про освіту в Європі,